

Gemandateerde voorzieningen

Ondersteuningscentrum Jeugdzorg

Hulpaanbieders hebben allen een verantwoordelijkheid in het omgaan met verontrusting. Indien zij hier zelf tegen de grenzen aanbotsen en twijfelen of de hulpverlening nog verder in het vrijwillige kader kan plaatsvinden, kunnen zij beroep doen op een gemandateerde voorziening: het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) en het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ).

Het OCJ onderzoekt of het in verontrustende situaties noodzakelijk is om van overheidswege hulp op te starten of verder te zetten (mandaat maatschappelijke noodzaak). Het heeft verschillende taken:

- consult bieden aan hulpverleners die vastlopen in een verontrustende situatie maar hier zelf nog verder in aan de slag willen gaan;
- onderzoeken of het maatschappelijke noodzaak is om tussen te komen in situaties van verontrusting (case-onderzoek);
- het opvolgen van een verontrustende situatie in geval van maatschappelijke noodzaak en het installeren van hulpverlening (casemanagement);
- indien nodig doorverwijzen naar het Openbaar Ministerie voor gerechtelijke jeugdhulp.

Vanuit hun specifieke mandaat gaan consulenten OCJ tot het uiterste om samen met jongeren, ouders en hun netwerk, en al dan niet professionele hulp, mee hoop te creëren voor de toekomst opdat kinderen en jongeren veilig zouden kunnen opgroeien.

Om een verschil te maken in situaties van verontrusting, zet men in op relaties aangaan; niet alleen met het kind of de jongere en zijn netwerk, maar ook met hulpverlenende partners. Bijkomend vraagt de positie van de consulent de veiligheid centraal te zetten. Consulenten werken vanuit de basis- en onderzoeksprincipes van **Signs of Safety**. Dit is een oplossings- en krachtgerichte benadering die tegelijk verbinding toe laat, vanuit de krachten van het netwerk te werken én steeds de focus op de veiligheid van het kind te houden.

Consult OCJ

Jeugdhulpaanbieders kunnen terecht bij het OCJ voor consult. De consultfunctie is erop gericht om de verontrusting helder te krijgen en pistes aan te reiken die de horizon van de consultvrager kunnen verbreden, zodat deze weer openingen en opties ziet om verder aan de slag te gaan. Het 'eigenaarschap' blijft bij de consultvrager.

In 2016 zijn totaal 1.760 consultvragen gesteld. Ten opzichte van 2015 is het aantal consultvragen in regio Antwerpen gedaald, maar sterk gestegen in Oost-Vlaanderen (2015: n= 229) en Vlaams-Brabant en Brussel (2015: n=372). De meeste consultvragen betreffen een concrete situatie waarover men verontrust is.

**Tabel: Soort consultvraag per consultteam
(teleenheid: consultvragen)**

soort vraag	Antwerpen	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant- Brussel	West- Vlaanderen	Totaal	%
Algemeen advies	10	7	16	2	9	44	2,50%
Bespreking concrete situatie	291	374	241	400	279	1.585	90,10%
Informatie	17	17	36	29	32	131	7,40%
Totaal	318	398	293	431	320	1.760	100%
%	18,10%	22,60%	16,60%	24,50%	18,20%	100%	

(Bron: Consulto)

Maatschappelijke noodzaak

Een aanmelding bij het OCJ is een (schriftelijk) contact met het oog op het laten onderzoeken van de maatschappelijke noodzaak tot hulpverlening en die vertrekt vanuit een verontrusting over de veiligheid en ontplooiingskansen van de minderjarige.

Onderstaande tabel geeft het **aantal unieke aanmeldingen bij de OCJ** in 2016. Een unieke aanmelding staat voor 1 procedure mano (maatschappelijke noodzaak):

- indien een jongere meerdere keren wordt aangemeld voor onderzoek mano, worden meerdere procedures opgestart en geteld;
- wanneer er verschillende meldingen voor een jongere binnen één procedure zijn, worden deze hier niet geteld.

In totaal zijn er 5.162 aanmeldingen (+ 21% ten opzichte van 2015). In totaal zijn 5.075 unieke minderjarigen aangemeld, dus los van het aantal aanmeldingen voor deze jongere.

De meeste aanmeldingen gebeuren in de regio Oost-Vlaanderen, gevolgd door Antwerpen en West-Vlaanderen. 57% van de minderjarigen is jonger dan 12 jaar op het moment van de aanmelding.

**Tabel: Aantal unieke aanmeldingen OCJ per regio
(teleenheid: unieke aanmeldingen)**

	Antwerpen	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams-Brabant Brussel	West- Vlaanderen	Totaal	%
0-5 jaar	342	224	372	165	303	1.406	27,24%
6-11 jaar	405	253	369	203	340	1.570	30,41%
12-17 jaar	516	373	549	320	426	2.184	42,31%
18-21 jaar	1	0	0	0	1	2	0,04%
Totaal	1.264	850	1.290	688	1.070	5.162	100,00%
%	24,49%	16,47%	24,99%	13,33%	20,73%	100,00%	

(Bron: Domino)

Aanmelden bij het OCJ:

- Parket
- een partner in de integrale jeugdhulp meldt een minderjarige aan via een motivatie-document (M-doc);
- iemand buiten integrale jeugdhulp meldt telefonisch of schriftelijk aan;
- een cliëntsysteem kan zelf ook aanmelden.

Na de aanmelding van een vermoeden van maatschappelijke noodzaak, start het OCJ steeds een onderzoek.

In alle regio's is het Parket de grootste aanmelder met iets meer dan de helft van de aanmeldingen (+ 33% ten opzichte van 2015: n= 2.161) Daarnaast vinden vooral de CLB de weg naar het OCJ om verontrustende situaties aan te melden. Ook voorzieningen Jongerenwelzijn kennen de weg.

Een kleiner percentage jongeren en gezinnen meldt zichzelf aan. Aanmeldingen vanwege andere sectoren situeren zich vooral binnen de gezondheidszorg.

Aanmeldingen OCJ en SDJ verwijzen naar aanmeldingen die vanuit deze diensten gebeuren bij een OCJ. Dit is bv. het geval bij dossiers waarin broers of zussen zich ook in een verontrustende situatie bevinden en ook beslist is tot het opstarten van de procedure mano.

Ten opzichte van 2015:

- de aanmeldingen door het VAPH (2015: n= 127) en het cliëntsysteem (2015: n= 270) zijn beiden met 30% gedaald;
- de daling bij het VAPH is mogelijk te verklaren door de stijging van het aantal aanmeldingen vanwege het CLB/ CLB-MDT (+ 30%, n= 448/375). Gezien het CLB vaak al betrokken is voor de diagnostiek, nemen zij misschien ook de rol van aanmelder naar de gemandateerde voorziening op;
- een andere opmerkelijke stijger is het CAW: + 42% (2015: n=52).

Tabel: Aantal aanmeldingen per soort aanmelder en per regio (teleenheid: aanmeldingen)

	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant - Brussel	West-Vlaandere n	Totaal	%
CAW	20	16	6	21	11	74	1,50%
CGG	11	36	9	13	20	89	1,80%
CLB	190	54	118	161	57	580	11,40%
CLB-MDT	35	101	170	42	136	484	9,50%
JWZ	80	33	81	79	64	337	6,60%
K&G	26	23	44	20	56	169	3,30%
VAPH	17	11	24	11	26	89	1,70%
OCJ	49	22	31	23	45	170	3,20%
VK	4	1	7			12	0,20%
SDJ	25	16	6	4	14	65	1,30%
Parket	766	451	801	290	568	2876	53,60%
Cliëntsyst	10	46	28	25	80	189	3,50%
Andere	41	66	15	39	42	203	2,40%
Totaal	1.274	876	1.340	728	1.119	5.337	100,00%

(Bron: Domino)

Het **doel van het onderzoek** van de aangemelde verontrustende situatie is driedelig:

1. een exploratie van de mate van verontrusting;
2. de noodzaak om als 'overheid' in te grijpen op de hulpverlening (maatschappelijk noodzakelijke jeugdhulpverlening);
3. de mogelijkheden om verder te gaan in de vrijwillige hulpverlening, dan wel de noodzaak om gerechtelijke hulpverlening op te starten.

Onderstaande tabel geeft de **uitkomst van de aanmeldingen** van 2016:

- het is niet maatschappelijk noodzakelijk om in te grijpen;
- het is maatschappelijk noodzakelijk om in te grijpen. Dan zijn er twee scenario's:
 - het casemanagement (CM) wordt gestart: Het OCJ neemt de regie en organisatie van de hulpverlening op zich. Dit is het geval wanneer hulp noodzakelijk is, zonder dat een expliciete hulpvraag aanwezig is. Het is noodzakelijk om continu aanklappend, bemiddelend en onderhandelend te werken om in een buitengerechtigde context te blijven of om veiligheid te kunnen garanderen;
 - de zaak wordt doorverwezen naar het Openbaar Ministerie;
- conclusie onderzoek is nog niet geweten: op het moment van de meting (begin maart 2017) is de procedure nog lopende (dit is vooral het geval voor aanmeldingen in oktober-november- december 2016).

Van het totaal aantal aanmeldingen is reeds in 74% (n=3.959) van de procedures een beslissing genomen. Voor 72% van de aanmeldingen wordt ingeschat dat de tussenkomst van OCJ maatschappelijk noodzakelijk is (n= 2.824). In 2015 was dit 66,5%. In de meeste aanmeldingen waarvoor reeds een beslissing genomen is (71,3%), wordt beslist tot maatschappelijke noodzaak. Voor 21% van de aanmeldingen (n=596) is men overtuigd van de maatschappelijke noodzaak maar is het nodig om door te verwijzen naar het Parket.

**Tabel: Resultaat aanmelding naar regio
(teleenheid: aanmeldingen)**

	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaam-Brabant-Brussel	West-Vlaanderen	Totaal
Mano: CM	651	368	501	246	462	2.228
Mano: doorverwijzing Parket	149	99	146	107	95	596
	18,60%	21,20%	22,60%	30,30%	17,10%	21,10%
totaal	800	467	647	353	557	2.824
%	80,70%	73,20%	65,00%	72,30%	68,10%	71,90%
Geen mano	191	171	348	135	261	1.106
Totaal	991	638	995	488	818	3.930
geen beslissing	283	238	345	240	301	1.407
	1.274	876	1.340	728	1.119	5.337

(Bron: Domino)

Partners binnen integrale jeugdhulp kunnen een vermoeden van maatschappelijke noodzaak goed inschatten. Enkel bij aanmeldingen door het Parket en vanuit andere sectoren (vooral binnen de gezondheidszorg) wordt minder vaak beslist tot mano. Doorverwijzingen naar het Parket gebeuren:

- het vaakst bij aanmeldingen door het OCJ, de VK en het CAW;
- het minst bij aanmeldingen door het CGG en het cliëntstelsel zelf.

**Tabel: Resultaat aanmelding naar soort aanmelder
(teleenheid: aanmeldingen)**

	beslissing					(Nog) niet ingevuld	Totaal
	MaNo			Geen MaNo			
	MaNo	Doorverwijzing parket na CO	Totaal	Geen MaNo	Totaal		
CAW	33	14	47	13	60	14	74
	70,20%	29,80%	78,30%	21,70%	81,10%	18,90%	
CGG	50	7	57	13	70	19	89
	87,70%	12,30%	81,40%	18,60%	78,70%	21,30%	
CLB	277	81	358	70	428	152	580
	77,40%	22,60%	83,60%	16,40%	73,80%	26,20%	
CLB-MDT	232	65	297	67	364	120	484
	78,10%	21,90%	81,60%	18,40%	75,20%	24,80%	
JWZ	147	44	191	41	232	105	337
	77,00%	23,00%	82,30%	17,70%	68,80%	31,20%	
K&G	91	26	117	16	133	36	169
	77,80%	22,20%	88,00%	12,00%	78,70%	21,30%	
VAPH	46	10	56	16	72	17	89
	82,10%	17,90%	77,80%	22,20%	80,90%	19,10%	
OCJ	87	41	128	7	135	35	170
	68,00%	32,00%	94,80%	5,20%	79,40%	20,60%	
VK	6	2	8	1	9	3	12
	75,00%	25,00%	88,90%	11,10%	75,00%	25,00%	
SDJ	29	8	37	9	46	19	65
	78,40%	21,60%	80,40%	19,60%	70,80%	29,20%	
Parket	1063	260	1323	778	2101	775	2876
	80,30%	19,70%	63,00%	37,00%	73,10%	26,90%	
Cliëntsyst.	82	14	96	14	110	79	189
	85,40%	14,60%	87,30%	12,70%	58,20%	41,80%	
Andere	85	24	109	61	170	33	203
	77,98%	22,02%	64,12%	35,88%	83,74%	16,26%	

(Bron: Domino)

Wanneer in een situatie sprake is van maatschappelijke noodzaak én er is geen vrijwilligheid of samenwerking meer mogelijk met het cliëntsysteem, dan overweegt het team om de stap naar het Openbaar Ministerie te zetten. Dan informeert de consulent de jongere en/of ouders (telefonisch, face to face ...) over:

- de aanwezige zorgen (verontrusting – geen medewerking aan het OCJ- maatschappelijke noodzaak ...);
- een mogelijke doorverwijzing naar het Openbaar Ministerie;
- de bodemeisen en minimale verwachtingen die zijn opgesteld in het team.

De consulent informeert hen ook over de mogelijkheid tot een **tegensprekelijk debat**. Zij kunnen kiezen om al dan niet op het aanbod in te gaan. Het tegensprekelijk debat is een gesprek in aanwezigheid van de consulent die het dossier begeleidt en de teamverantwoordelijke. De ouders of opvoedingsfiguren worden samen met de minderjarige (afhankelijk van maturiteit en leeftijd) uitgenodigd. Zij mogen een vertrouwenspersoon meenemen.

In dit gesprek worden de zorgen geduid en de bodemeisen of minimale verwachtingen opnieuw besproken. De jongeren en ouders krijgen de kans om elk vanuit hun eigen perspectief te reageren. Er wordt gestreefd om in gesprek te gaan en zo te komen tot afstemming. Dit gaat niet meer over het WAT (= de minimale verwachtingen), wel over het HOE. Het tegensprekelijk debat wordt afgesloten met het al dan niet akkoord gaan van de jongere of ouders met de bodemeisen. Afhankelijk hiervan, blijft het OCJ verder betrokken of zal het doorverwijzen naar het Openbaar Ministerie. Indien de jongere of ouders akkoord gaan, wordt een engagementsverklaring opgemaakt.

Meestal wordt niet gekozen voor een tegensprekelijk debat (n= 887). Tijdens het casemanagement wordt iets vaker op dit aanbod ingegaan.

In heel Vlaanderen is in 1.452 dossiers overwogen om door te verwijzen naar het Openbaar Ministerie (+ 34% ten opzichte van 2015). De betrokkenheid van het OCJ wordt na 23% (n= 131) van de tegensprekelijke debatten verder gezet.

Tabel: Aantal tegensprekelijke debatten per uitkomst, per fase (teleenheid: tegensprekelijke debatten)

	cliënt wil geen gesprek	tegensprekelijk debat		Totaal
		voortzetting binnen OCJ	doorverwijzing parket	
fase: case-onderzoek	457	36	158	651
fase: case-management	430	95	276	801
Totaal	887	131	434	1.452

(Bron: Domino)

De meeste kinderen en jongeren die zijn doorverwezen naar het Parket, worden oorspronkelijk ook aangemeld door het Parket of door het CLB.

Tabel: % aantal doorverwijzingen naar het Openbaar Ministerie naar soort aanmelder, per fase

	CO	CM	Totaal
CAW	2,43%	1,51%	2,01%
CGG	1,02%	2,11%	1,52%
CLB	13,54%	14,35%	13,91%
CLB-MDT	10,22%	14,65%	12,25%
JWZ	5,87%	8,61%	7,13%
K&G	6,13%	5,89%	6,02%
VAPH	2,17%	3,32%	2,70%
OCJ	7,79%	4,68%	6,37%
VK	0,38%	0,00%	0,21%
SDJ	1,53%	1,66%	1,59%
Parket	43,04%	36,10%	39,86%
Cliëntsyst	2,55%	5,44%	3,88%
Andere	3,32%	1,66%	2,56%
Totaal	100,00%	100,00%	100,00%

(Bron: Domino)